

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Feitenreconstructie Tijdlijn: Ventilatie

Periode: december 2020 tot en met november 2021

Programmadirectie Nafase COVID-19

Leeswijzer

Deze feitenreconstructie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) betreft de periode december 2020 tot en met november 2021 en is gebaseerd op openbare bronnen (voornamelijk Kamerstukken, nieuwsberichten en sociale mediaberichten). Daarnaast is input verwerkt van de beleidsdirectie(s) van VWS die betrokken was (waren) bij het thema van deze tijdlijn.

De feitenreconstructie start met een kort overzicht van de belangrijkste kantelmomenten. Kantelmomenten zijn cruciale momenten en/of belangrijke koerswijzigingen in de bestrijding van de coronapandemie. De kantelmomenten zijn in de feitenreconstructie die volgt in meer detail te vinden.

Deze feitenreconstructie is een vervolg op de feitenreconstructie ‘Ventilatie’ die de periode april 2020 tot en met november 2020 beslaat. Voor informatie over andere onderwerpen tijdens de coronapandemie wordt verwezen naar de desbetreffende tijdlijnen.

Namen en functienamen van medewerkers van het ministerie van VWS worden in de feitenreconstructie vervangen door “ambtelijk VWS” en namen van medewerkers van andere organisaties zijn vervangen door “functionaris”.

Gebuurte hyperlinks in sommige bronvermeldingen zijn mogelijk na verloop van tijd niet meer toegankelijk.

De Bestuursraad VWS heeft de inhoud van deze tijdlijn vastgesteld op 1 juli 2022.

Instructie

Dit document is interactief. Dat betekent dat informatie - naar wens en op maat - uitgebreid kan worden.

- **Algemeen:** als de cursor (of het handje) verandert in een wijzende vinger dan is er sprake van een interactief element.
- **Oranje schuin en dikgedrukte** tekst gaat naar extra informatie binnen dit document
- **Blauwe onderstreepte** woorden linken naar internetpagina's buiten dit document.
- Klik op het icoon om naar het overzicht met de kantelmomenten te gaan.
- Met de blauwe en witte pijlen kunt u naar links en rechts navigeren.
- Na het volgen van een interne link naar de verklarende woordenlijst kunt u terug naar de lopende tekst door op het pijltje **Keer terug** naast het woord te klikken.
- Na het volgen van een interne link naar de eindnoten¹ of bronnen kunt u terug naar de lopende tekst door in het overzicht op het cijfer voor de eindnoot te klikken.

Kantelmomenten

1. Aanneمة wijziging van de Drank- en Horecawet naar de Alcoholwet

Op 1 december 2020 neemt de Tweede Kamer de wijziging van de 'Drank- en Horecawet' aan, waarmee deze vervangen wordt door de 'Alcoholwet'. Voor horecabedrijven waar alcohol wordt verkocht betekent dit dat bepaalde ventilatienormen worden geschrapt en dat het Bouwbesluit 2012 leidend zal zijn op het gebied van ventilatie.

[Ga naar hoofdstuk 1 >>](#)

2. De Alcoholwet gaat in

Vanaf 1 juli 2021 vervangt de Alcoholwet de Drank- en Horecawet.

[Ga naar hoofdstuk 6 >>](#)

3. “Luchten” als vierde basismaatregel

Op 14 juli zegt de demissionair minister-president Rutte toe dat “*luchten*” als vierde basismaatregel toegevoegd zal worden.

[Ga naar hoofdstuk 6 >>](#)

4. Wijziging van de Tijdelijke regeling maatregelen COVID-19

Het OMT adviseert op 26 juli om, gezien de situatie rondom de COVID-19-pandemie, de aanpassing van de ventilatienormen voor de alkoholschenkende horeca in het kader van de nieuwe Alcoholwet, die op 1 juli 2021 van kracht is gegaan, nog niet door te voeren en de oude ventilatienormen te behouden. Op 5 augustus besluiten de demissionaire ministers van VWS, Justitie en Veiligheid (J&V) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) om de Tijdelijke regeling maatregelen (Trm) COVID-19 hiertoe te wijzigen.

[Ga naar hoofdstuk 6 >>](#)

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. **December 2020**

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

1. December 2020

01

Op 1 december neemt de Tweede Kamer de wijziging van de 'Drank- en Horecawet' met algemene stemmen aan. Deze wordt vervangen door de 'Alcoholwet'.¹ In deze nieuwe wet vervalt het 'Besluit Eisen Inrichtingen van de Drank- en Horecawet (DHW)' vrijwel geheel. Voor horecabedrijven waar alcohol wordt verkocht, betekent dit dat bepaalde ventilatienormen worden geschrapt en dat het Bouwbesluit 2012 leidend zal zijn op het gebied van ventilatie.² Volgens berekeningen van Binnenklimaat Nederland en Koninklijke Horeca Nederland (KHN) zorgen de eisen uit het Bouwbesluit in een horecalokaliteit voor vijf keer minder luchtverversing dan de eisen genoemd in het 'Besluit Eisen Inrichtingen DHW'. Deze partijen geven aan dat de besmettingskansen hierdoor met meer dan 100% zullen stijgen. Zij hebben er op 29 oktober 2020 voor gepleit dat de geldende ventilatie-eisen voor horecalocaties met een DHW-vergunning behouden blijven.³

08

Op 8 december beantwoordt minister De Jonge van VWS in een stand-van-zakenbrief betreffende COVID-19 de mondelinge vraag⁴ van het Kamerlid Agema (PVV), gesteld tijdens een notaoverleg van 26 november 2020, of de lucht in een ruimte zes keer per uur ververs moet worden om besmetting met corona effectief te kunnen bestrijden. De minister geeft aan dat het onbekend is of een bepaalde wijze van ventileren een aantoonbare meerwaarde heeft in het voorkomen van COVID-19 in publieke settings zoals scholen en kantoren. Bij navraag zijn BZK en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) ook niet bekend met een dergelijke internationale standaard of World Health Organization (WHO)-richtlijn voor luchtverversing. Ten slotte geeft De Jonge aan dat, voor zover nu bekend is, het voldoende is om aan de huidige eisen van het Bouwbesluit te voldoen om voor goede ventilatie en luchtverversing te zorgen.⁵

15

Op 15 december dient Kamerlid Wilders (PVV) een motie in. Wilders verzoekt het kabinet het nadrukkelijke advies te geven om in binnenruimtes voor continue ventilatie te zorgen, met de reden dat corona daar slecht tegen kan en op die manier meer besmettingen voorkomen kunnen worden. Deze motie wordt Kamerbreed aangenomen.⁶

Op 15 december doet de Eerste Kamer het voorstel van de Wijziging van de Drank- en Horecawet- naar de 'Alcoholwet' (zie 1 december) als hamerstuk af.⁷

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

2. Januari 2021

08

Op 8 januari beantwoordt minister De Jonge de schriftelijke vragen⁸ van de Kamerleden Wilders en Agema van 26 augustus 2020 over het bericht van de NOS dat experts de ventilatierichtlijnen van het RIVM in twijfel trekken. Zo geeft onder andere een expert die organisaties advies geeft over het Bouwbesluit in het NOS-bericht aan dat het Bouwbesluit niet is ontworpen om te beschermen tegen ziektes die zich door de lucht verspreiden.⁹

De minister reageert onder andere op de vraag van Wilders en Agema of het voldoen aan de ventilatierichtlijnen in het Bouwbesluit wel voldoende is om verspreiding van corona in een gebouw te voorkomen. De minister geeft aan dat de verspreiding van corona in een gebouw kan worden voorkomen door de maatregelen te volgen en dat ventilatie alleen dit niet kan. Minister De Jonge verwijst naar de bestaande regelgeving in het Bouwbesluit voor de minimale eisen voor ventilatievoorzieningen, waar alle gebouwen aan moeten voldoen. Daarnaast verwijst hij naar de RIVM-richtlijnen. Op het moment is er tevens uitbraakonderzoek gaande bij vijf zangkoren, waarbij ook gekeken wordt naar de mogelijke rol van ventilatie en luchtstromen. Ten slotte gaat de minister in op de inventarisatie naar de ventilatie in 1.100 overheidsgebouwen. BZK heeft in oktober en november een inventarisatie uitgevoerd naar de ventilatie in penitentiaire inrichtingen en gerechtsgebouwen. Dit levert gegevens per pand op hoe te handelen in specifieke situaties. Voor de overige Rijksgebouwen is een quickscan over ventilatie ontwikkeld die momenteel door de gebruiker zelf wordt uitgevoerd, afgestemd op de planning voor de terugkeer naar kantoor door de gebruikers.¹⁰

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Programmadirectie Nafase COVID-19

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

3. Maart 2021

23

Op 23 maart geeft demissionair minister De Jonge in een stand-van-zakenbrief betreffende COVID-19 aan dat het nog steeds onduidelijk is of aerogene verspreiding een relevante rol speelt bij de verspreiding van het coronavirus. In deze brief wordt aan de Kamerbreed aangenomen motie¹¹ van het lid Wilders ([zie 15 december 2020](#)), die het demissionair kabinet oproept nadrukkelijk te adviseren om binnenruimtes continu te ventileren, als volgt voldaan:

- Op rijksoverheid.nl wordt benadrukt dat in gebouwen voldoende luchtverversing (ventilatie) nodig is, omdat dit de verspreiding van onder andere het coronavirus verkleint. Beheerders van gebouwen moeten daarom op de hoogte zijn van de bestaande eisen (in het Bouwbesluit) en de geldende landelijke richtlijnen;
- Het RIVM benadrukt het belang van goede ventilatie voor een gezond binnenklimaat. Hiervoor is eerder een instructievideo gemaakt die duidelijk maakt hoe je de lucht in huis het best kunt verversen¹². Tevens besteedt het RIVM aandacht aan luchtvochtigheid en het gebruik van luchtreinigers.

Daarnaast wordt, in het kader van de Fieldlabs Evenementenindustrie, ook een aantal onderzoeken uitgevoerd naar druppelverspreiding, luchtkwaliteit en ventilatie.¹³

24

Op 24 maart dienen de Kamerleden Van den Berg (CDA), Dik-Faber (CU), Wilders, Van der Staaij (SGP) en Szias (50PLUS) een motie in. Kamerlid Van den Berg c.s. overweegt dat technische innovaties kunnen bijdragen aan het tegengaan van overdracht van het coronavirus in binnenruimtes, zoals in de horeca, het midden- en kleinbedrijf en sportscholen. De indieners verzoeken de regering om praktijkonderzoek te laten uitvoeren naar technische innovaties, zoals het gebruik van luchtreinigers, die de transmissie van het coronavirus in binnenruimtes verminderen. Deze motie wordt aangenomen.¹⁴

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Programmadirectie Nafase COVID-19

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

4. Mei 2021

25

Op 25 mei stellen de Kamerleden Van den Berg en Peters (CDA) vragen aan de demissionaire ministers van VWS en voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media over ventilatie. Zij vragen onder andere welke instructies zijn uitgegaan en welke acties de demissionaire ministers hebben ondernemen naar aanleiding van eerdere mondeling gestelde vragen van het lid Van den Berg over het voorkomen van overdracht van het coronavirus door goede ventilatie, door duidelijke instructies daarover te maken voor scholen en bedrijven en over de mogelijke inzet van (HEPA) luchtfilters.

Daarnaast vragen de Kamerleden hoeveel scholen en onderwijsinstellingen nu nog niet voldoen aan de eisen van het Bouwbesluit, waarom bij 46% van de schoollocaties die gereageerd hebben op de vragenlijst van het LCVS nog steeds geen onderzoek naar ventilatie is uitgevoerd en welke verbeteringen er uitgevoerd worden op de 12% van de schoollocaties waar de ventilatie niet op orde is.

Tevens verwijzen zij naar een NOS-artikel¹⁵ van 13 mei, waarin 39 wetenschappers de regering oproepen om meer aandacht aan ventilatie in coronabestrijding te besteden, en naar een artikel¹⁶ van 19 mei uit de Trouw, waaruit zou blijken dat het RIVM sinds 19 mei via een aangepaste richtlijn erkent dat het virus zich ook via aerosolen door de lucht kan verspreiden. De Kamerleden willen weten welke acties de demissionaire ministers gaan ondernemen naar aanleiding van dit aangepaste inzicht van het RIVM.

Ten slotte vragen de Kamerleden hoelang een binnenruimte besmettelijk blijft zonder ventilatie en wat de stand van zaken is met betrekking tot uitvoering van de motie van Van den Berg van **24 maart** om praktijkonderzoek uit te laten voeren naar de vraag of en, zo ja, onder welke voorwaarden technische innovaties zoals het gebruik van luchtreinigers de transmissie van het coronavirus in binnenruimtes verminderen.¹⁷

31

Op 31 mei brengt het Outbreak Management Team (OMT) zijn 115^e advies uit. Hierin gaat het onder andere in op de vraag of de onderzoeksresultaten van de onderzoeken naar druppelverspreiding en ventilatie bij de praktijktesten Fieldlab-evenementen aanleiding geven om de geldende ventilatie adviezen te herzien. Het OMT is van mening dat de onderzoeksresultaten van de Fieldlab-evenementen en andere recente onderzoeksresultaten hiertoe geen aanleiding geven. Wel verdient het aanbeveling om bij evenementen, voor aanvang, de ventilatiesystemen te controleren op hun werkzaamheid.¹⁸

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020
2. Januari 2021
3. Maart 2021
4. Mei 2021
- 5. Juni 2021**
6. Juli 2021
7. Augustus 2021
8. September 2021
9. Oktober 2021
10. November 2021

Bronnen

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

5. Juni 2021

02

Op 2 juni heeft de vaste Kamercommissie voor VWS een technische briefing over het coronavirus. Hierin vraagt Kamerlid Agema aan de directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM, Van Dissel, of het niet eens tijd wordt om aerogene transmissie niet alleen te erkennen, maar ook op te nemen en te integreren in de maatregelen en ventilatie als vierde ‘icoontje’ toe te voegen bij de persconferenties.

Dhr. Van Dissel geeft aan dat aerogene besmetting mogelijk is, maar dat het niet te koppelen is aan het overgrote deel van de besmettingen met het coronavirus. Als dat wel het geval zou zijn geweest, dan was er om veel striktere maatregelen gevraagd.¹⁹

Op 2 juni geeft het demissionair kabinet zijn reactie op het 115^e OMT-advies²⁰ van **31 mei** en neemt kennis van het ventilatie-advies.²¹

24

Op 24 juni dienen de Kamerleden Paternotte (D66) en Van den Berg een motie in. Zij constateren dat ‘regelmatig ramen open’ in onder andere Duitsland, naast de drie basismaatregelen, onderdeel vormt van de overheidscommunicatie en verzoekt de demissionaire regering vanaf nu het belang van ventilatie tegen virusverspreiding actief onder de aandacht te brengen. De motie wordt aangenomen.²²

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Programmadiirectie Nafase COVID-19

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

6. Juli 2021

01

Op 1 juli vervangt de Alcoholwet de Drank- en Horecawet.²³

06

Op 6 juli stuurt demissionair minister De Jonge een brief naar de Tweede Kamer over maatregelen i.v.m. COVID-19. Hierin geeft hij onder andere aan dat aerogene transmissie in bepaalde gevallen plaats kan vinden, zoals in ruimtes waar geen of te weinig ventilatie is en/of veel mensen – vooral voor een langere tijd – bij elkaar zijn. Demissionair minister Jonge zegt in het najaar te gaan bekijken op welke passende manier hij het belang van ventileren en luchten onder de aandacht kan brengen.

Verder gaat hij in op de € 360 miljoen subsidie die het kabinet op 1 oktober heeft toegezegd om scholen te ondersteunen bij de aanpassingen die nodig zijn aan schoolgebouwen om te voldoen aan de wettelijke ventilatienormen. Via deze regeling is € 100 miljoen beschikbaar gesteld voor ventilatie verbeter maatregelen in scholen. Er zijn 630 aanvragen goedgekeurd. In 2022 en 2023 stelt de regering nog eens € 260 miljoen beschikbaar voor het verbeteren van het binnenklimaat op scholen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is met scholen, gemeenten, BZK en het kenniscentrum Ruimte-OK in gesprek over de invulling van dit budget

Ten slotte is demissionair minister De Jonge in gesprek met het RIVM over invulling van de motie²⁴ van het lid Van den Berg c.s. (**24 maart 2021**) over praktijkonderzoek naar gebruik van luchtreinigers voor het verminderen van de transmissie van SARS-CoV-2 in binnenruimtes. Het RIVM heeft daarbij aangegeven dat zij dergelijk onderzoek niet zelf kan uitvoeren, maar stelt wel een onderzoeksvorstel op met aandachtspunten en voorwaarden waarmee de onderzoeksvraag kan worden beantwoord. De demissionair minister van VWS verwacht dit onderzoeksvorstel op korte termijn en bekijkt dan of het door een andere onderzoek partner kan worden uitgevoerd.²⁵

07

Op 7 juli doet demissionair minister De Jonge tijdens een overleg met de vaste Kamercommissie voor VWS over de ontwikkelingen rondom het coronavirus de volgende toezegging aan Kamerlid Agema: in de brief inzake herijking van de maatregelen worden de ventilatie en de mogelijke technische oplossingen hiervoor meegenomen.²⁶

Op 7 juli dienen de Kamerleden Agema, Van den Berg, Van Haga (Groep Van Haga), Wilders en Paternotte een motie in. Agema c.s. verzoekt de regering te onderzoeken of de huidige ventilatierichtlijnen in het Bouwbesluit voor scholen, horeca, winkels, kantoren, bedrijven et cetera toereikend zijn om verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. De motie wordt aangenomen.²⁷

In een notaoverleg over de ontwikkelingen rondom het coronavirus van 7 juli meldt demissionair minister De Jonge aan de Kamer dat hij het OMT heeft gevraagd om een spoedadvies uit te brengen n.a.v. het sterk stijgende aantal besmettingen.²⁸

09

Op 9 juli geeft het 119^e OMT een spoedadvies uit, op basis van de aanvraag van 7 juli 2021, en geeft demissionair minister De Jonge hier namens het demissionaire kabinet reactie op. Het 119^e OMT adviseert onder andere het tijdelijk stoppen van Testen voor Toegang voor uitgaansgelegenheden en stelt dat deze periode het mogelijk zou maken om expliciete aandacht te geven aan de juiste ventilatiesystemen. Hierbij kan nagegaan worden of de bepaling van het CO₂-gehalte van toegevoegde waarde kan zijn om te signaleren wanneer het risico op overdracht toeneemt door tekort schietende ventilatie. Het kabinet gaat dit, conform het advies van het OMT, na.²⁹

14

Op 14 juli zegt demissionair minister-president Mark Rutte Kamerlid Wilders tijdens een plenair debat over de ontwikkelingen rondom het coronavirus toe *“zorg voor frisse lucht”* toe te zullen voegen als vierde basismaatregel en daarbij als vierde icoontje aan het bordje bij de persconferenties.³⁰

Op 14 juli dient het Kamerlid Wilders een motie in. Hij constateert dat aerogene transmissie, besmetting via de adem, de belangrijkste besmettingsroute van corona is en verzoekt de regering per ommekeer van ventilatie topprioriteit te maken en de juiste ventilatie te verlangen in de horeca, scholen, bedrijven en winkels, en goede adviezen te geven voor ventilatie thuis. De motie wordt aangenomen.³¹

Op 14 juli dienen de Kamerleden Wilders en Paternotte een motie in. In de motie vragen zij de Kamer uit te spreken dat de ramen open moeten worden gegooid. De motie wordt aangenomen.³²

Op 14 juli dienen de Kamerleden Westerveld en Kuiken (PvdA) een motie in. De Kamerleden verzoeken de regering de € 260 miljoen voor het controleren en verbeteren van de ventilatiesystemen van alle scholen, die nu pas inzetbaar is in 2022 en 2023, al voor dit jaar beschikbaar te maken. Tevens verzoeken zij om urgentie te betrachten in het oplossen van ventilatieproblemen bij scholen en deze zomer hierop al extra inzet te plegen. Demissionair minister president Rutte ontraadt deze motie. De motie wordt aangenomen.³³

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sept	Okt	Nov
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------------	-----	------	-----	-----

Juli

19

Op 19 juli stuurt demissionair minister De Jonge een kabinetsreactie aan de Kamer, waarin hij onder andere ingaat op het 120° OMT advies en de toezeggingen gedaan tijdens het debat van **14 juli**. Ten aanzien van ventilatie heeft het demissionaire kabinet er toe besloten om voor de nieuwe basisregel *“zorgen voor voldoende frisse lucht”* een logo te maken. Concreet betekent dit dat er thuis altijd een raam of ventilatiooster open dient te staan en dat een huis minimaal een kwartier goed doorgelucht wordt door ramen en deuren wijd open te zetten. Voor werkgevers, onderwijs en andere sectoren geldt dat die ramen open dienen te worden gezet in ruimtes waar mensen samen komen of er voor te zorgen dat luchtversingsinstallaties in gebouwen zo zijn ingesteld dat er regelmatig verse lucht een gebouw in wordt gebracht. Hierbij dient minimaal het Bouwbesluit te worden gevolgd.³⁴

Op 19 juli stelt het Kamerlid Van Haga schriftelijke vragen aan de demissionair minister van VWS over ‘het zwalkende coronabeleid’. Hij vraagt onder andere waarom het demissionair kabinet heeft besloten de horeca en clubs direct te openen op basis van 100% capaciteit, zonder de verhoogde ventilatienorm, met volle capaciteit.

Daarnaast vraagt hij waarom per 1 juli 2021 de regels ten aanzien van de ventilatie in de horeca zijn versoepeld van grofweg vijf keer per uur lucht verversen naar één keer per uur (als gevolg van de vervanging van de Drank- en Horecawet door de Alcoholwet), ondanks het feit dat het kabinet erover (door Binnenklimaat Nederland) is gewaarschuwd dat dit de kans op besmetting met 100% zou doen toenemen.³⁵ Van Haga wil weten waarom hier geen actie op ondernomen is, aangezien slechte ventilatie een behoorlijke bijdrage aan het aantal besmettingen oplevert.³⁶

20

Op 20 juli stelt het Kamerlid Van Haga schriftelijke vragen aan de demissionair minister van VWS en de demissionair minister president over het ventileren van overheidsgebouwen. Hij vraagt hen onder andere of ze erkennen dat het coronavirus zich verspreidt via aerosolen en of zij van mening zijn dat ventileren bijdraagt in het bestrijden van de crisis. Daarnaast vraagt hij welke slagen zij hebben gemaakt met het ventileren van (semi) overheidsgebouwen. Ten slotte vraagt Van Haga hen welke inzet zij gaan leveren om het percentage scholen dat aan de ventilatienormen voldoet te verbeteren.³⁷

26

Op 26 juli brengt het RIVM zijn 121° OMT advies uit. Het OMT continueert zijn eerdere advies om het Bouwbesluit aan te houden als minimumeisen voor de ventilatie. Het OMT geeft aan dat er sprake is van een kennishiaat met betrekking tot de mate waarin ventilatie in staat is de transmissie van het coronavirus te beperken. Dit betekent dat er geen specifieke informatie beschikbaar is betreffende ventilatie en kans op infectieziekteoverdracht in bijvoorbeeld horeca, detailhandel, openbaar vervoer en dergelijke. Daarom adviseert het OMT om ook kennis op te bouwen en nader te laten onderzoeken of luchtmetingen, zoals bijvoorbeeld die van CO₂-concentraties in binnenruimtes, zouden kunnen bijdragen aan de advisering en het realiseren van een binnenklimaat met beheersbare kans op besmetting met luchtwegvirussen. Wat betreft specifieke technische en operationele aspecten van ventilatie in gebouwen en binnenruimtes acht het OMT zich niet bekwaam en verwijst daarvoor naar gespecialiseerde adviesbureaus.

Het OMT adviseert daarnaast om, gezien de situatie rondom de coronapandemie, de aanpassing (ook wel *“normalisatie”*) van de ventilatienormen voor de alcohol schenkende horeca in het kader van de nieuwe Alcoholwet, die 1 juli van kracht is gegaan, nog niet door te voeren en de oude ventilatienormen te behouden.³⁸

Op 26 juli geeft demissionair minister De Jonge een kabinetsreactie op het 121° OMT-advies. Het kabinet is bezig met een uitwerking van de gegeven adviezen en zal de Kamer hier in de volgende stand-van-zakenbrief nader over informeren.³⁹

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

7. Augustus 2021

05

Op 5 augustus besluiten de demissionaire ministers van VWS, Justitie en Veiligheid (JenV) en BZK om de Tijdelijke regeling maatregelen COVID-19 (Trm) te wijzigen. Deze regeling bevat onder andere bepaalde ventilatienormen voor alcoholhoudende drank verstreckende horecagelegenheden. Gelet op het advies van het OMT van **26 juli** besluiten zij om de recent vervallen ventilatienormen - door de vervanging van de Drank- en Horecawet door de Alcoholwet - op te nemen in de Trm. Dit betekent dat de ventilatienormen die tot 1 juli 2021 golden in het kader van de Drank- en Horecawet vanaf 14 augustus 2021 weer gaan gelden.

Vanwege de kort verstreken termijn na wijziging van deze normen is de verwachting dat sinds 1 juli 2021 geen of weinig ventilatievoorzieningen zijn weggehaald in horecagelegenheden. Horecalokaliteiten waarvoor een vergunning op grond van de Alcoholwet is of wordt verleend, die voor 14 augustus 2021 is aangevraagd, zijn uitgezonderd van deze ventilatienormen. Uitgezonderd wanneer daar, kort gezegd, al een ventilatievoorziening is die aan de regels voldoet op de dag dat deze regeling in werking treedt of op of na die dag een ventilatievoorziening wordt aangeschaft. Horecalokaliteiten waarvoor vanaf 14 augustus 2021 een Alcoholwetvergunning wordt aangevraagd, moeten wél over een mechanische ventilatievoorziening met een luchtverversingscapaciteit van 3,8•10⁻³ m³/s per m² vloeroppervlakte beschikken. Deze eisen gaan niet gelden in Caribisch Nederland.⁴⁹

13

Op 13 augustus stuurt demissionair minister De Jonge een stand-van-zakenbrief betreffende COVID-19 aan de Tweede Kamer, waarin hij mede ingaat op de uitwerking van de adviezen ten aanzien van ventilatie, zoals toegezegd in de kabinetsreactie van **26 juli** met verschillende partijen, zoals het RIVM en TNO, verkent de demissionair minister hoe een bijdrage kan worden geleverd aan het verkleinen van de kennishiaten op het gebied van ventilatie en hoe een afweging kan worden gemaakt wat het vervolg hierop zal zijn. Hierbij wordt de motie⁴¹ van het lid Agema c.s. (**zie 7 juli**) betrokken, die vraagt in hoeverre de huidige ventilatie-eisen in het Bouwbesluit voor publieke plaatsen toereikend zijn om verspreiding van het SARS-CoV-2 tegen te gaan. Aan de hand van wetenschappelijke kennis en aspecten zoals comfortniveau en kosten voor betrokkenen zal, als daar aanleiding toe is, een afweging worden gemaakt over een aanpassing van het Bouwbesluit.

Ten slotte zal een nader te bepalen partij een praktische handreiking opstellen om te verduidelijken hoe in publieke ruimten goed omgegaan kan worden met ventilatie.⁴²

Op 13 augustus stelt het Kamerlid Kwint (SP) schriftelijke vragen aan de demissionaire ministers van OCW, VWS en voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media over de coronamaatregelen in het onderwijs en de start van het nieuwe studiejaar. Hierin vraagt hij onder andere wat de laatste stand van zaken is van het onderzoek naar ventilatie in schoolgebouwen, of er aanpassingen worden gedaan in alle schoolgebouwen waar de ventilatie niet op orde was en of dit voor het einde van de zomervakantie op orde zal zijn.

Daarnaast vraagt Kamerlid Kwint of de demissionaire ministers de mening delen dat goede ventilatie een belangrijke basisvoorwaarde is om verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, hoe zich dat verhoudt tot het pas in 2022 en 2023 beschikbaar komen van het grootste deel van het budget voor ventilatie en of er scholen zijn die gebruik maken van de middelen voor het National Programma Onderwijs (NP Onderwijs) om de ventilatie van het schoolgebouw op orde te brengen.⁴³

18

Op 18 augustus dienen de Kamerleden Wilders, Van der Plas (BBB) en Kuzu (DENK) een motie in. Wilders c.s. constateert dat 75% van de besmettingen in de thuissituatie plaatsvindt en dat het advies van de minister-president om één keer per dag de woning een kwartier te luchten onvoldoende is. De Kamerleden verzoeken het kabinet terstond betere en meer serieuze ventilatieadviezen te geven om de verspreiding van, en besmetting via, aerosolen zo veel mogelijk te voorkomen. De motie wordt Kamerbreed aangenomen.⁴⁴

Op 18 augustus dienen de Kamerleden Van der Plas, Wilders, Van Haga, Pouw-Verweij (JA21) en Kuzu een motie in. Van der Plas c.s. constateert dat acht op de tien besmettingen thuis plaatsvinden en verzoekt het kabinet om een intensieve (social)mediacampagne te starten om mensen te informeren over het belang van ventilatie, inclusief tips over hoe te ventileren en hoe vaak. De motie wordt Kamerbreed aangenomen.⁴⁵

23

Op 23 augustus geeft de demissionair minister van VWS antwoord op de vragen⁴⁶ van het lid Van Haga over ventileren overheidsgebouwen van **20 juli**. Hij onderschrijft dat ventileren bijdraagt aan het voorkomen van verspreiding van het coronavirus, maar dat het van belang is op te merken dat het effect van de specifieke maatregelen voor ventilatie altijd samenhangt met de algemene bundel van maatregelen. Wat betreft de ventilatie van (semi) overheidsgebouwen geeft demissionair minister De Jonge aan dat deskundige adviesbureaus in 90 van de circa 1000 overheidsgebouwen getoetst hebben of aan de ventilatienorm wordt voldaan. De algemene conclusie is dat het overgrote deel van de rijksgebouwen aan de ventilatienorm uit het Bouwbesluit en de geldende Arbocatalogus voldoet. Voor de situaties die niet voldoen is onderscheid te maken in kleine en grote afwijkingen. In 13% van de gevallen gaat het om kleine afwijkingen die direct binnen de reguliere onderhoudsovereenkomst worden opgelost. In 5% van de gevallen gaat het om afwijkingen in met name oudere rijksgebouwen die alleen door een grootschalige ingreep kunnen worden verholpen. Voor deze situaties is een palet aan maatregelen geïnitieerd zoals een gebruiksbeperking in het aantal werkplekken en waar sprake is van natuurlijke ventilatie analoog aan klaslokalen het plaatsen van CO₂-meters met alarmfunctie.⁴⁷

27

Op 27 augustus publiceert het ministerie van VWS een post op Instagram, waarin zij benadrukt dat zorgen voor frisse lucht één van de basismaatregelen is en waarin zij uitlegt hoe in huis voor voldoende frisse lucht te zorgen. Een soortgelijk bericht herhaalt zij op 31 augustus, **7 september** en 11 november.^{48 49 50 51}

Op LinkedIn wordt vanaf augustus ook meermaals op het belang van goede ventilatie gewezen en hier advies over gegeven.^{52 53 54}

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

8. September 2021

03

Op 3 september publiceert de Staatscourant een regeling van de minister van BZK tot wijziging van de SUViS-regeling, in verband met de verhoging van het uitkeringsplafond en het openen van een nieuwe aanvraagronde. Met deze aanpassing is het budget van de SUViS-regeling opgehoogd met € 100 miljoen. Deze middelen zijn een onderdeel van het totale budget van de € 360 miljoen. Gemeenten kunnen tussen 1 oktober 2021 en 31 januari 2022 bij RVO een aanvraag indienen voor subsidie voor ventilatie-verbetering.⁵⁵

07

Op 7 september publiceert het ministerie van VWS een post op Facebook, waarin zij het belang van goed luchten benadrukt en advies geeft. Een soortgelijk bericht herhaalt het ministerie op 21 oktober, 11 november en 16 november.^{56 57 58 59}

Op 7 september stellen de Kamerleden Kuzu en Agema schriftelijke vragen aan de demissionair minister van VWS over aerosole transmissie en het belang van ventilatie.

De Kamerleden vragen onder andere of de demissionair minister een definitie kan geven van ‘ventilatie-eisen’, ‘luchtkwaliteit’ en ‘infectiepreventie’ van SARS-CoV-2 via aerosolen.

Daarnaast vragen zij een reactie op de statements van het Europees Centrum voor ziektepreventie en –bestrijding (ECDC), die erkent dat aerosole transmissie één van de belangrijkste transmissieroutes is van het coronavirus en US Centers for Disease Control and Prevention (CDC), die verder gaat en stelt dat aerosool de belangrijkste transmissieroute is van het coronavirus.^{60 61}

Ook vragen zij de demissionair minister naar wat hij gedaan heeft om de aerogene transmissieketen te verbreken en met welke onderbouwing, wat het toekomstig coronabeleid omtrent aerogene verspreiding wordt en waarom in het huidige beleid tot nu toe de rol van ventilatie, luchtkwaliteit en aerosolen niet in overweging werden genomen in het coronabeleid.

Zij vragen verder naar de reactie van de demissionair minister van VWS op de conclusie van het OMT dat het niet bewezen is of ventilatie leidt tot een lagere kans op infectietransmissie. Dit zou haaks staan op wetenschappelijke publicaties.^{62 63 64}

Ten slotte vragen zij naar het verbeteren van ventilatie in schoolgebouwen, het verschil in ventilatiebeleid tussen scholen en de horeca en de rol van koolstofdioxidemeting als maatregel voor het vormen van de adviezen omtrent ventileren op scholen en horeca.⁶⁵

10

Op 10 september beantwoorden de demissionaire ministers van OCW en voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, mede namens de demissionair minister van VWS, de schriftelijke vragen⁶⁶ van het Kamerlid Kwint van **13 augustus**. Zij zijn het met Kamerlid Kwint eens dat goede ventilatie de overdracht van luchtweginfecties kan beperken, maar geven aan dat het nog niet bekend is in welke mate. De demissionaire ministers geven aan dat de middelen uit het NP Onderwijs niet zijn bedoeld voor ventilatie.⁶⁷

Op 10 september beantwoordt demissionair minister De Jonge de vragen⁶⁸ van de leden Van den Berg en Peters over ventilatie van **25 mei**. Hij geeft aan dat Ruimte-OK de Handreiking Optimaal ventileren voor scholen heeft gemaakt, een helpdesk ingericht voor inhoudelijke vragen met betrekking tot ventilatie op scholen en hebben zij Webinars georganiseerd.

Demissionair minister De Jonge geeft aan dat er geen sprake is van een aangepast inzicht wat betreft aerosolen en ventilatie. Het RIVM adviseert al sinds de zomer van 2020 om voldoende te ventileren. Er is nu vooral een betere omschrijving gegeven over hoe verspreiding plaatsvindt. Onderdeel daarvan is dat in specifieke situaties aerogene transmissie mogelijk lijkt te zijn. Dit leidt niet tot aanpassing van het RIVM-advies dat scholen minimaal moeten voldoen aan het Bouwbesluit en aanvullende richtlijnen en dat ventileren belangrijk is.

Tevens geeft hij aan dat het niet mogelijk is een antwoord te geven op de vraag hoe lang een binnenruimte besmettelijk blijft zonder ventilatie, door de verschillende factoren per situatie.

Aangaande de uitvoering van de motie⁶⁹ Van den Berg is het RIVM reeds verzocht een onderzoeksvoorstel te maken naar effectiviteit van luchtreinigers op transmissie van het coronavirus.⁷⁰

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Programmadirectie Nafase COVID-19

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

September

14

Op 14 september stuurt demissionair minister De Jonge een stand-van-zakenbrief betreffende COVID-19 aan de Tweede Kamer. In de brief wordt onder andere ingegaan op het belang van ventilatie. Demissionair minister De Jonge geeft aan dat het RIVM sinds de zomer van 2020 aandacht besteedt aan het belang van ventileren en dat sinds begin juli 2021 “*frisse lucht*” is opgenomen als vierde basismaatregel. In aanvulling op de al bestaande publieksinformatie over ventileren en luchten is in de afgelopen weken gewerkt aan een mediacampagne om de “*frisse lucht*”-maatregel onder de aandacht van het publiek te brengen. De kern van de boodschap is dat je in huis de lucht kunt verversen door ventilatie: roosters open/ramen op een kier/mechanisch ventilatiesysteem aan en zo 24 uur per dag kan zorgen voor toevoer van frisse lucht. Daarnaast is het advies om af en toe extra te luchten, bijvoorbeeld als er bezoek is geweest, gedurende 10 tot 15 minuten ramen en deuren tegenover elkaar open zetten. Met deze informatie komt hij tegemoet aan de motie⁷¹ van het Kamerlid Wilders.

Om tegemoet te komen aan de motie⁷² van het lid Agema (7 juli 2021) betreffende de huidige ventilatierichtlijnen in het Bouwbesluit, is het RIVM voornemens om door modellering inzicht te krijgen in het effect van verschillende ventilatiewaarden op het beperken van aerogene transmissie van SARS-CoV-2. De minimale ventilatie eisen uit het Bouwbesluit worden hierin onder meer meegenomen, om te kijken of deze toereikend zijn. De uitkomsten volgen naar verwachting in oktober 2021.

Naast de publiekscampagne voor “*frisse lucht*” gaat TNO een handreiking ventilatie voor publieke ruimtes opstellen, die onder andere aandacht zal besteden aan de juiste wijze van het inzetten van ventilatievoorzieningen en aan het gebruik van CO₂-meters. De handreiking zal naar verwachting eind september 2021 worden opgeleverd.

Ook gaat de demissionair minister van VWS kijken op welke manier de kennishiaten wat betreft de overdracht van SARS-CoV-2, waaronder de rol van aerogene transmissie, met onderzoek kunnen worden ingevuld.⁷³

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020

2. Januari 2021

3. Maart 2021

4. Mei 2021

5. Juni 2021

6. Juli 2021

7. Augustus 2021

8. September 2021

9. Oktober 2021

10. November 2021

Bronnen

Programmadiirectie Nafase COVID-19

Dec

Jan

Feb

Mrt

Apr

Mei

Jun

Jul

Aug

Sept

Okt

Nov

9. Oktober 2021

11

Op 11 oktober publiceert het ministerie van VWS een handreiking met basistips voor ventileren. Om mensen, specifiek gebouweigenaren en –beheerders, te helpen goed te ventileren bevat de handreiking vijf tips voor goede ventilatie. De uitgebreide handreiking staat vanaf nu op de website www.ventilerenzogedaan.nl, die vandaag is gelanceerd. Demissionair minister Hugo de Jonge twittert op dezelfde dag over het lanceren van deze handreiking.^{74 75 76}

12

Op 12 oktober publiceert het ministerie van VWS een post op Instagram en Twitter, waarin zij een slider toont met de ventilatietips van ventilerenzogedaan.nl en naar deze site verwijst.^{77 78}

Op 12 oktober stelt de vaste Kamercommissie voor VWS een aantal vragen aan de demissionair minister van VWS over het langere termijn coronabeleid, op basis van de Kamerbrief ⁷⁹ over de stand van zaken van COVID-19 van 14 september. De commissie wil betreffende ventilatie weten wat de adviezen en normen voor ventilatie in de horeca en in het onderwijs nu zijn, welke technologische oplossingen er nog onderzocht of aan gewerkt worden (bijvoorbeeld CO₂-melders, HEPA-filters) en of bij het opstellen van de handreiking rondom ventilatie ook gekeken wordt naar de situatie in openbare vervoersmiddelen.⁸⁰

21

Op 21 oktober stelt het Kamerlid Omtzigt schriftelijke vragen aan de demissionaire ministers van VWS, J&V en de demissionair minister-president over de Grondwet, het coronatoegangsbewijs – en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan – en lessen die Nederland kan trekken uit van de aanpak in corona in Noorwegen, Zweden en Denemarken. Omtzigt vraagt onder andere of de bewindspersonen een aantal maatregelen willen overwegen die een beperktere of geen impact hebben op grondrechten, zoals betere ventilatie en toepassing van CO₂-meters.⁸¹

Op 21 oktober deelt het ministerie van VWS een post op Twitter, waarin zij het belang van goed ventileren aangeeft en hier tips voor geeft. Een soortgelijk bericht herhaalt het ministerie op 31 oktober en 16 november.^{82 83 84}

25

Op 25 oktober beantwoordt de demissionair minister van VWS de schriftelijke vragen⁸⁵ van het Kamerlid Van Haga over 'het zwalkende coronabeleid' van **19 juli**. Demissionair minister de Jonge geeft aan dat de horeca stapsgewijs is geopend, niet op basis van 100% capaciteit, en dat nachtclubs met gebruik van coronatoegangsbewijzen op basis van 100% capaciteit geopend zijn.

Aangaande de ventilatieregels in de horeca geeft hij aan dat het demissionair kabinet de ventilatienormen uit de voormalige Drank- en Horecawet opgenomen heeft in de Trm COVID-19 en daarom nog steeds van kracht zijn. Er is voorgesteld om toekomstige ventilatie eisen te regelen in het Bouwbesluit.⁸⁶

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020
2. Januari 2021
3. Maart 2021
4. Mei 2021
5. Juni 2021
6. Juli 2021
7. Augustus 2021
8. September 2021
9. Oktober 2021
- 10. November 2021**

Bronnen

10. November 2021

02

Op 2 november stuurt de demissionair minister van VWS een stand-van-zakenbrief betreffende COVID-19 aan de Tweede Kamer. Hij geeft aan dat TNO een handreiking voor gebouw-eigenaren en gebouwbeheerders heeft opgesteld, die praktische tips geeft om de bestaande ventilatievoorzieningen goed te kunnen gebruiken. In de handreiking wordt ook aandacht besteed aan het juiste gebruik van CO₂-meters. Deze handreiking is te vinden op www.ventilerenzogedaan.nl en op de site van de Rijksoverheid.⁸⁷ Hiermee voldoet De Jonge aan zijn toezegging aan het lid Agema – zoals gedaan tijdens de Begrotingsbehandeling op 28 oktober.⁸⁸ – over de noodzaak om over ventilatie ook campagnematig te communiceren.

Daarnaast heeft het RIVM de modellering⁸⁹, bedoeld om inzicht te krijgen in het effect van verschillende ventilatiewaarden op het beperken van aerogene transmissie van SARS-CoV-2, bijna afgerond.⁹⁰

15

Op 15 november brengt de vaste Kamercommissie voor VWS verslag uit over de “Wijziging van de Wet publieke gezondheid (Wpg) in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen”.

De leden van de PVV-fractie vragen onder andere waarom het zo maanden heeft geduurd voordat er een uitgebreid luchtdadvies tijdens de coronapersconferentie kwam. Daarnaast verzoeken zij met klem het huidige advies om te ventileren ná bezoek te veranderen naar ventilatie tijdens bezoek. Ook wensen zij te weten waarom de regering van mening is dat gebruik van het coronatoegangsbewijs zinvoller is bij het terugdringen van het aantal besmettingen dan de juiste ventilatie en waarom de juiste ventilatie niet geregeld is.

Het lid Omtzigt constateert dat het nog immer onduidelijk is welke toekomstige ventilatie interventies de regering verwacht in huishoudens en op de werkplaats. Hij verzoekt de regering aan te geven wat het beleid hieromtrent is en hoe ver men gevorderd is met het uitrollen ervan.⁹¹

Op 15 november deelt demissionair minister De Jonge een post op twitter, waarin hij het belang van goede ventilatie benadrukt en hier tips voor geeft.⁹²

16

Op 16 november beantwoordt de demissionair minister van VWS de schriftelijke vragen⁹³ van het Kamerlid Omtzigt (*zie 21 oktober*) over de Grondwet, het coronatoegangsbewijs – en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan – en lessen die Nederland kan trekken uit van de aanpak in Corona in Noorwegen, Zweden en Denemarken. De Jonge wijst in zijn antwoord op de ventilatienormen uit de Trm COVID-19 en de handreiking die gebouwbeheerders en –eigenaars helpt om hun ventilatievoorzieningen op de juiste wijze op orde te krijgen.⁹⁴

17

Op 17 november beantwoordt demissionair minister De Jonge de schriftelijke vragen⁹⁵ van de vaste Kamercommissie voor VWS van 15 november. over de wijziging van de Wet publieke gezondheid (Wpg). Hij geeft onder andere aan dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen ventileren en luchten. Ventileren doe je door 24 uur per dag verse buitenlucht naar binnen te laten. Daarnaast is het verstandig om af en toe te luchten, bijvoorbeeld nadat er bezoek is geweest. Er wordt al aandacht besteed aan het continu ventileren door een ventilatiesysteem thuis goed te benutten, het raam op een kier te zetten of door een luchtrooster open te houden. Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor het luchten na bezoek.

Ook geeft De Jonge aan dat er geen onderzoek beschikbaar is waaruit blijkt welk niveau van ventilatie afdoende is om het risico op besmetting zo klein mogelijk te houden. Ventilatie kan derhalve geen alternatief voor het coronatoegangsbewijs zijn.

Op de vraag van Kamerlid Omtzigt wat betreft toekomstige ventilatie interventies in huishoudens en op de werkplaats antwoordt de demissionair minister van VWS dat er voor huishoudens een publiekscampagne gaande is en dat er een handreiking ventilatie voor beheerders en eigenaren beschikbaar is.⁹⁶

Inhoud

Leeswijzer

Kantelmomenten

1. December 2020
2. Januari 2021
3. Maart 2021
4. Mei 2021
5. Juni 2021
6. Juli 2021
7. Augustus 2021
8. September 2021
9. Oktober 2021
- 10. November 2021**

Bronnen

November

22

Op 22 november stuurt demissionair minister De Jonge een kabinetsreactie op het 130^e OMT. Hierbij wordt onder andere ingegaan op de intensivering van de communicatie op het vlak van ventilatie. Sinds de zomer wordt het belang van voldoende frisse lucht gecommuniceerd via de campagne “Alleen Samen”. Via zogenoemde sliders op sociale media zijn tips over goed ventileren gedeeld. Ook wordt sinds september een korte animatie over ventileren getoond voordat mensen online een video of online tv-programma bekijken.⁹⁷

23

Op 23 november beantwoordt de demissionair minister De Jonge de schriftelijke vragen⁹⁸ van de vaste commissie voor VWS over het langere termijn coronabeleid van **12 oktober**. In het antwoord verwijst hij naar de minimale ventilatie eisen uit het bouwbesluit en de ventilatie eisen uit de Trm COVID-19 voor de horeca. Daarnaast verwijst De Jonge naar de handreiking ventileren, waarin wordt geadviseerd een CO₂-meter te gebruiken, en de ‘Handreiking optimaal ventileren op scholen’. De handreiking ventileren is niet gemaakt voor de situatie inbopenbaar vervoersmiddelen.⁹⁹

26

De vaste commissie voor VWS stelt op 26 november schriftelijke vragen aan de demissionair minister van VWS over het 130^e OMT advies en de kabinetsreactie daarop van 22 november.¹⁰⁰ De vaste commissie vraagt hem met betrekking tot ventilatie, waarom hij niet verlangt dat de scholen die niet aan het Bouwbesluit voldoen daar per ommekeer wel aan voldoen en dat zij per direct overgaan tot permanente ventilatie van die klaslokalen door het op een kier zetten van de ramen.¹⁰¹

30

Op 30 november brengt de vaste Kamercommissie voor VWS verslag uit over de “*Wijziging van de Wet publieke gezondheid (Wpg) in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen*”. Aangaande ventilatie vraagt de PVV-fractie of de regering bereid is om uitzonderingen op het coronatoegangsbewijs (CTB) te maken voor arbeidsplaatsen waar wordt voldaan aan de ventilatierichtlijnen uit het Bouwbesluit.¹⁰²

Eindnoten

Vanaf dit overzicht kunt u terug naar de lopende tekst door op het cijfer voor de eindnoot te klikken.

- 1 Tweede Kamer (2020, 1 december). Stemmingen Wijziging van de Drank- en Horecawet [Stenogram]. URL: [Stemmingen Wijziging van de Drank- en Horecawet | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#).
- 2 Wanneer er gesproken wordt over reeds geldende ventilatie-eisen, wordt voornamelijk het Bouwbesluit van 2012 bedoeld. In de OMT-adviezen aangaande ventilatie en op RIVM-advies (web)pagina's wordt dan ook veelvuldig verwezen naar het Bouwbesluit. Voor meer informatie, zie 'Tijdljn ventilatie april 2020 tot en met november 2020', 25 mei.
- 3 Binnenklimaat Nederland en Koninklijke Horeca Nederland. (2020, 29 oktober). Ventilatie-eisen horeca in de Drank- en Horecawet behouden, input wetgevingsoverleg DHW 16 november a.s. [e-mail].
- 4 Vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2020, 26 november). Verslag van een notaoverleg over verpleeghuiszorg [Verslag van een notaoverleg] (31765-539). URL: [Kwaliteit van zorg | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#).
- 5 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2020, 8 december). Stand van zakenbrief COVID-19 [Kamerbrief] (25295-771). URL: [Stand van zakenbrief COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#).
- 6 Motie-Wilders (nr. 807, 25295). Motie van het lid Wilders over nadrukkelijk adviseren in binnenruimtes continu te ventileren. URL: [Detail 2020D52621 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#).
- 7 [Wijziging Drank- en Horecawet \(35.337\) - Eerste Kamer der Staten-Generaal](#)
- 8 Wilders en Agema (2020, 13 augustus). Het bericht dat experts de ventilatierichtlijnen van het RIVM in twijfel trekken. [Schriftelijke vragen] (2020Z15070). URL: [Detail 2020D32475 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 9 NOS (2020, 13 augustus). Experts trekken ventilatierichtlijn RIVM in twijfel.
- 10 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2021, 8 januari). [Antwoord schriftelijke vragen] (25295-1063). URL: [Detail 2021D00816 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 11 Zie 15 december 2020 Motie-Wilders (nr. 807, 25295). *Motie van het lid Wilders over nadrukkelijk adviseren in binnenruimtes continu te ventileren.* URL: [Detail 2020D52621 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 12 RIVM (2020, 28 juli). Film: Ventileren: zo ververs je de lucht in huis
- 13 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2021, 23 maart). Infectieziektebestrijding [Stand van zakenbrief COVID-19] (25295-1063). URL: [Stand van zakenbrief COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 14 Motie-Van den Berg c.s. (nr. 1071, 25295). Motie van het lid Van den Berg c.s. over praktijkonderzoek naar technische innovaties die de transmissie van het coronavirus in binnenruimtes verminderen. URL: [Detail 2021D10947 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 15 NOS (2021, 13 mei). 39 wetenschappers: 'Besteed meer aandacht aan ventilatie in coronabestrijding'.
- 16 Trouw (2021, 19 mei). Spelen aerosolen nou een rol bij besmetting? Toch wel, erkent het RIVM nu.

- 17 Van den Berg c.s. (2021, 25 mei). Ventilatie [Kamervragen] (2021Z08851). URL: [Ventilatie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 18 RIVM (2021, 31 mei). Advies n.a.v. 115e OMT.
- 19 De vaste commissie voor VWS (2021, 2 juni). Update coronavirus [Verslag van een hoorzitting] (2021D22224). URL: [Conceptverslag Update coronavirus | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 20 Zie 31 mei j. RIVM (2021, 31 mei). Advies n.a.v. 115e OMT.
- 21 Minister van VWS (2021, 2 juni). Kabinetsreactie op 115e OMT-advies [Brief regering] (25295-1276). URL: [Kabinetsreactie op 115e OMT-advies | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 22 Motie-Paternotte en Van den Berg (nr. 1300, 25295). Motie van de leden Paternotte en Van den Berg over belang van ventilatie actief onder de aandacht brengen. URL: [Detail 2021D25516 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 23 Rijksoverheid (2021, 30 juni). Overzicht veranderingen door Alcoholwet.
- 24 Zie 24 maart Motie-Van den Berg c.s. (nr. 1071, 25295). *Motie van het lid Van den Berg c.s. over praktijkonderzoek naar technische innovaties die de transmissie van het coronavirus in binnenruimtes verminderen.* URL: [Detail 2021D10947 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 25 Minister van VWS (2021, 6 juli). Maatregelen i.v.m. COVID-19 [Brief regering] (25295-1356). URL: [Maatregelen i.v.m. COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 26 Vaste commissie voor VWS (2021, 7 juli). Ontwikkelingen rondom het coronavirus [Stenogram] (2021D29039). URL: [Ontwikkelingen rondom het coronavirus \(ongecorrigeerd stenogram\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 27 Motie-Agema c.s. (nr. 1352, 25295). Motie van het Kamerlid Agema c.s. over onderzoeken of de huidige ventilatierichtlijnen toereikend zijn. URL: [Detail 2021D28093 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 28 Vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021, 7 juli). Verslag van een notaoverleg over ontwikkelingen rondom het coronavirus [Verslag van een notaoverleg] (25295-1423). URL: [Notaoverleg: "Ontwikkelingen rondom het coronavirus" | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 29 Minister van VWS (2021, 9 juli). Spoedadvies 119e OMT en kabinetsreactie [Brief regering] (25295-1358). URL: [Spoedadvies OMT en kabinetsreactie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 30 Vaste commissie voor VWS (2021, 14 juli). Ontwikkelingen rondom het coronavirus [Stenogram] (2021D38402). URL: [Ontwikkelingen rondom het coronavirus | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 31 Motie-Wilders (nr. 1362, 25295). Motie van het lid Wilders over per ommekeer van ventilatie een prioriteit maken. URL: [Detail 2021D29297 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 32 Motie-Wilders en Paternotte (nr. 1363, 25295). Motie van de leden Wilders en Paternotte over "de ramen open gooien". URL: [Motie van de leden Wilders en Paternotte over de ramen opengooien | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 33 Motie-Westerveld en Kuiken (nr. 1368, 25295). Motie van de leden Westerveld en Kuiken over de 260 miljoen voor ventilatie beschikbaar maken voor dit jaar. URL: [Detail 2021D29303 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 34 Minister van VWS (2021, 19 juli). OMT advies en kabinetsreactie [Brief regering] (25295-1384). URL: [OMT advies en kabinetsreactie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 35 Zie 1 december 2020 Binnenklimaat Nederland en Koninklijke Horeca Nederland. (2020, 29 oktober). *Ventilatie-eisen horeca in de Drank- en Horecawet behouden, input wetgevingsoverleg DHW 16 november a.s.* [e-mail]
- 36 Van Haga (2021, 19 juli). Het Zwalkende coronabeleid [Kamervragen] (2021Z1387). URL: [Het zwalkende coronabeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

- 37 Van Haga (2021, 20 juli). Ventileren overheidsgebouwen [Kamervragen] (2021Z13905). URL: [Ventileren overheidsgebouwen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 38 RIVM (2021, 26 juli). Advies n.a.v. 121e OMT.
- 39 Minister van VWS (2021, 26 juli). Kabinetsreactie inzake reizen en toezending 121e OMT-advies [Brief regering] (25295-1388). URL: [Kabinetsreactie inzake reizen en toezending 121e OMT-advies | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 40 Ministers van VWS, J&V en BZK (2021, 5 augustus). Wijziging van de Tijdelijke regeling maatregelen covid-19 [Bijlage] (2021D30159). URL: [Detail 2021D30159 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 41 Zie 7 juli Motie-Agema c.s. (nr. 1352, 25295). *Motie van het Kamerlid Agema c.s. over onderzoeken of de huidige ventilatierichtlijnen toereikend zijn.* URL: [Detail 2021D28093 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 42 Minister van VWS (2021, 13 augustus). Stand van zaken COVID-19 [Brief regering] (25295-1396). URL: [Stand van zaken COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 43 Kwint (2021, 13 augustus). De coronamaatregelen in het onderwijs en de start van het nieuwe studiejaar [Kamervragen] (2021Z14256). URL: [De coronamaatregelen in het onderwijs en de start van het nieuwe studiejaar | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 44 Motie-Wilders c.s. (nr. 1402, 25295). Motie van het lid Wilders c.s. over het geven van betere en meer serieuze ventilatieadviezen. URL: [Detail 2021D30702 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 45 Motie-Van der Plas c.s. (nr. 1412, 25295). Motie van het lid Van der Plas c.s. over het starten van een intensieve mediacampagne over het belang van ventilatie. URL: [Detail 2021D30712 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 46 Zie 20 juli
- 47 Van Haga (2021, 20 juli). *Ventileren overheidsgebouwen* [Kamervragen] (2021Z13905). URL: [Ventileren overheidsgebouwen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 47 Minister van VWS (2021, 23 augustus). [Antwoord schriftelijke vragen] (2021D30898). URL: [Antwoord op vragen van het lid Van Haga over ventileren overheidsgebouwen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 48 Instagram @minvws (2021, 27 augustus). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 49 Instagram @minvws (2021, 31 augustus). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 50 Instagram @minvws (2021, 7 september). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 51 Instagram @minvws (2021, 11 november). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 52 LinkedIn, ministerie van VWS (2021, augustus). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 53 LinkedIn, ministerie van VWS (2021, oktober). Goede ventilatie is belangrijk.
- 54 LinkedIn, ministerie van VWS (2021, november). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 55 Staatscourant (2021, 3 september). Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 1 september 2021, nr. 2021-000063178, tot wijziging van de Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen in verband met de verhoging van het uitkeringsplafond en het openen van een nieuwe aanvraagronde. (Nr. 39783)
- 56 Facebook, ministerie van VWS (2021, 7 september). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 57 Facebook, ministerie van VWS (2021, 21 oktober). Ventileren helpt tegen het verspreiden van het coronavirus.
- 58 Facebook, ministerie van VWS (2021, 11 november). Zorg voor voldoende frisse lucht.
- 59 Facebook, ministerie van VWS (2021, 16 november). Ventileren is een van de basisregels waarmee we de kans op verspreiding van het coronavirus verkleinen.

Eindnoten (vervolg)

- 60 ECDC (2020, 30 juni). Transmission of COVID-19.
- 61 CDC (2021, 7 mei). Scientific Brief: SARS-CoV-2 Transmission.
- 62 Morawska et al (2021, 14 mei). A paradigm shift to combat indoor respiratory infection.
- 63 Wang et al (2021, 27 augustus). Airborne transmission of respiratory viruses.
- 64 NOS (2021, 29 juli). 'Ventilatie in de horeca is onder de maat'.
- 65 Kuzu en Agema (2021, 7 september). Aerosole transmissie en het belang van ventilatie [Kamervragen] (2021Z15042). URL: [Aerosole transmissie en het belang van ventilatie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 66 Zie 13 augustus Kwint (2021, 13 augustus). *De coronamaatregelen in het onderwijs en de start van het nieuwe studiejaar* [Kamervragen] (2021Z14256). URL: [De coronamaatregelen in het onderwijs en de start van het nieuwe studiejaar | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 67 Ministers van OCW, Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media (2021, 10 september). [Antwoord schriftelijke vragen] (25295- 2021D32841). URL: [Detail 2021D32841 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 68 Zie 25 mei Van den Berg c.s. (2021, 25 mei). *Ventilatie* [Kamervragen] (2021Z08851). URL: [Ventilatie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 69 Zie 24 maart Motie-Van den Berg c.s. (nr. 1071, 25295). *Motie van het lid Van den Berg c.s. over praktijkonderzoek naar technische innovaties die de transmissie van het coronavirus in binnenruimtes verminderen.* URL: [Detail 2021D10947 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 70 Minister van VWS (2021, 10 september). [Antwoord schriftelijke vragen] (25295- 2021D32838). URL: [Antwoord op vragen van de leden Van den Berg en Peters over ventilatie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 71 Zie 14 juli Motie-Wilders (nr. 1362, 25295). *Motie van het lid Wilders over per ommegaande van ventilatie een prioriteit maken.* URL: [Detail 2021D29297 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 72 Zie 7 juli Motie-Agema c.s. (nr. 1352, 25295). *Motie van het Kamerlid Agema c.s. over onderzoeken of de huidige ventilatierichtlijnen toereikend zijn.* URL: [Detail 2021D28093 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 73 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021, 14 september). *Stand van zakenbrief COVID-19* [Kamerbrief] (25295-1422). URL: [Stand van zaken COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 74 Rijksoverheid (2021, 11 oktober). Meer aandacht voor goed ventileren.
- 75 Rijksoverheid (2021, 11 oktober). Hoe zorg ik als eigenaar of beheerder voor een goede ventilatie in het gebouw?
- 76 Twitter @hugodejonge (2021, 11 oktober). Goede ventilatie zorgt voor minder verspreiding van het virus.
- 77 Instagram @minvws (2021, 12 oktober). Goede ventilatie is belangrijk.
- 78 Twitter @MinVWS (2021, 12 oktober). Goede ventilatie is belangrijk.
- 79 Zie 14 september Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021, 14 september). *Stand van zakenbrief COVID-19* [Kamerbrief] (25295-1422). URL: [Stand van zaken COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 80 De vaste commissie voor VWS (2021, 12 oktober). Lijst van vragen inzake langere termijn coronabeleid (Kamerstuk 25295-1422). [Lijst van vragen] (2021D38249). URL: [Infectieziektenbestrijding | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 81 Omtzigt (2021, 21 oktober). De grondwet, het coronatoegangsbewijs – en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan - en lessen die Nederland kan trekken uit van de aanpak in Corona in Noorwegen, Zweden en Denemarken [Kamervragen] (2021Z18310). URL: [Detail 2021D39525 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 82 Twitter @MinVWS (2021, 21 oktober). Ventileren helpt tegen het verspreiden van het coronavirus.
- 83 Twitter @MinVWS (2021, 31 oktober). Goede ventilatie blijft belangrijk.
- 84 Twitter @MinVWS (2021, 16 november). Ventileren is een van de basisregels waarmee we de kans op verspreiding van het coronavirus verkleinen.
- 85 Zie 19 juli Van Haga (2021, 19 juli). *Het Zwalkende coronabeleid* [Kamervragen] (2021Z1387). URL: [Het zwalkende coronabeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 86 Minister van VWS (2021, 25 oktober). [Antwoord schriftelijke vragen] (2021D39755). URL: [Antwoord op vragen van het lid Van Haga over het zwalkende coronabeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 87 Rijksoverheid (geraadpleegd op 31 maart 2022). Hoe zorg ik als eigenaar of beheerder voor een goede ventilatie in het gebouw?
- 88 Tweede Kamer (2021, 28 oktober). Begroting Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2022 [Stenogram] (2021D47472). URL: [Begroting Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2022 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 89 Zie 14 september Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021, 14 september). *Stand van zakenbrief COVID-19* [Kamerbrief] (25295-1422). URL: [Stand van zaken COVID-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 90 Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021, 2 november). *Stand van zakenbrief COVID-19* [Kamerbrief] (25295- 1468). URL: [Stand van zakenbrief Covid-19 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 91 De vaste commissie voor VWS (2021, 15 november). Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen [Verslag (initiatief)wetsvoorstel] (35961-6). URL: [Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 92 Twitter @hugodejonge (2021, 15 november). Check je ventilatie.
- 93 Zie 21 oktober Omtzigt (2021, 21 oktober). *De grondwet, het coronatoegangsbewijs – en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan - en lessen die Nederland kan trekken uit van de aanpak in Corona in Noorwegen, Zweden en Denemarken* [Kamervragen] (2021Z18310). URL: [Detail 2021D39525 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 94 Ministers van VWS en J&V (2021, 16 november). Antwoord op vragen van het lid Omtzigt over de Grondwet, het coronatoegangsbewijs – en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan – en lessen die Nederland kan trekken uit van de aanpak in Corona in Noorwegen, Zweden en Denemarken [Antwoord schriftelijke vragen] (2021D43745). URL: [Detail 2021D43745 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 95 Zie 15 november
- 96 Minister van VWS (2021, 17 november). Nota naar aanleiding van het verslag 'Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen'. [Nota] (35961-9). URL: [Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met aanpassing van de tijdelijke regels over de inzet van coronatoegangsbewijzen bij niet-essentiële detailhandel en niet-essentiële dienstverlening op publieke plaatsen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 97 Minister van VWS (2021, 22 november). 130e OMT advies en kabinetsreactie. [Brief regering] (25295-1555). URL: [130e OMT advies en kabinetsreactie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 98 Zie 12 oktober De vaste commissie voor VWS (2021, 12 oktober). *Lijst van vragen inzake langere termijn coronabeleid* (Kamerstuk 25295-1422) [Lijst van vragen] (25295-2021D38249). URL: [Infectieziektenbestrijding | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 99 Minister van VWS (2021, 23 november). Lijst van vragen en antwoorden over langere termijn coronabeleid (Kamerstuk 25295-1422) [Lijst van vragen en antwoorden] (25295- 1554). URL: [Infectieziektenbestrijding | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 100 Minister van VWS (2021, 22 november). 130e OMT advies en kabinetsreactie [Brief regering] (25295- 1555). URL: [130e OMT advies en kabinetsreactie | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 101 De vaste commissie voor VWS (2021, 26 november). Lijst van vragen inzake 130e OMT advies en kabinetsreactie (Kamerstuk 25295-1555) [Lijst van vragen] (2021D46260). URL: [Infectieziektenbestrijding | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- 102 De vaste commissie voor VWS (2021, 30 november). Voorstel van wet inzake wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met uitbreiding van de tijdelijke regels om de inzet van coronatoegangsbewijzen te verbreden naar personen die arbeid verrichten en bezoekers (Tijdelijke wet verbreding inzet coronatoegangsbewijzen) [Verslag (initiatief)wetsvoorstel] (35971-5). URL: [Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met uitbreiding van de tijdelijke regels om de inzet van coronatoegangsbewijzen te verbreden naar personen die arbeid verrichten en bezoekers \(Tijdelijke wet verbreding inzet coronatoegangsbewijzen\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
www.rijksoverheid.nl/vws

augustus 2023